

§ 157 Kartläggning av religionsdialog inom Svenska kyrkan

ANNIKA BORG:

Fru ordförande, ärade ledamöter! Det har blivit en väldigt missvisande rubrik i utskottets betänkande. Motion 2015:106 av mig och Johanna Andersson handlar om är kartläggning och utvärdering av Svenska kyrkan och islamismen, och det är ju inte riktigt samma sak som det står i betänkandets rubrik.

Svenska kyrkan är en samhällsaktör och har i många dialogprojekt samverkat med representanter för islamistiska inriktningar, bl.a. genom samarbete med nätverk, personer och organisationer som har ideologiska kopplingar till Muslimska brödraskapet som Islamiska förbundet. Muslimska brödraskapets samhällsvision är inte demokratisk, och politisk islam i Muslimska brödraskapets tappning handlar om visionen om ett kalifat. Det är angeläget att överblicka vilka samarbetspartner Svenska kyrkan har i alla sammanhang, så även vad gäller samarbeten med olika riktningar inom islamismen.

Vår motion visar att det är angeläget att få klarhet i hur dessa samarbeten ser ut och vad de resulterat i. Motionen föreslår att uppdra åt kyrkostyrelsen att initiera en utredning av oberoende forskare för att utreda Svenska kyrkans samarbete med islamister. En utredning skulle skapa en bild av situationen samt öka kunskapen om politisk islams olika inriktningar, visioner och värderingar. Några exempel i vår motion visar att Svenska kyrkan även har samverkat med miljöer där radikaliserings har skett. Svenska kyrkan vill vara en samhällsaktör och som sådan får kyrkan också ta ansvar, inte minst i dessa tider. Mer kunskap kan enbart vara en god sak. Experter på politisk, radikal islam som t.ex. forskaren Magnus Norell m.fl. andra skulle kunna ingå i ett sådant team. Jag har en lista på fler personer.

Jag yrkar bifall till motion 2015:106

JULIA KRONLID:

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2015:106. Jag vill också förtydliga att den här motionen inte handlar om huruvida man ska utvärdera ifall man ska någon dialog med andra religioner överhuvudtaget. Den handlar väl mer om att utvärdera och skapa kunskap om vilka grenar inom islam som det är lämpligt att kyrkan har en dialog och samarbetar med och vad som inte är lämpligt. Det är ju inte helt enkelt.

Det står i betänkandet att det här ska skötas på lokal nivå och man använder det som argument att vi inte ska ha någon utvärdering av det här på nationell nivå. Jag skulle väl snarare säga tvärtom, det är inte så lätt för lokala församlingar att veta vilka grenar som står för mer radikal islamism och vilka som inte gör det. Eftersom det finns många grenar inom islam, är det desto viktigare att bidra med hjälp, kunskap och vägledning. Vi borde förenkla för lokala församlingar som vill ha den här dialogen. Jag motsätter mig inte att man vill ha en dialog. Vi ska vara försiktiga med vilka Svenska kyrkan representeras tillsammans med, så att vi inte blir hopkopplade med oönskade rörelser, speciellt i dessa tider när det förekommer en allvarlig radikaliserings i Sverige också.

Bifall till motion 2015:106. Jag kan inte se att ökad kunskap kan skada. Jag ser det här mer som en hjälp.

AXEL W KARLSSON:

Fru ordförande! Jag yrkar bifall till motion 2015:106.

Jag ser ett stort behov av större realism när det gäller islam och islamrelaterade frågor. Man anar ibland en stor osäkerhet på Svenska kyrkans sidor och uttalanden

men också i praxis. Ibland får man nästan för sig att Svenska kyrkans företrädare är större förespråkare och apologeter för islam än muslimerna själva. När det har varit våldsyttningar förklarar man gärna att det inte är riktig och sann islam utan något slags ideologi och man kan förstå att det finns något slags vilja att försvara fredliga muslimer. Men frågan är om det är sant? Det finns faktiskt muslimer som säger att det är ett problem med våldsuttalanden. Ett exempel är Muhammed Omar, författare i den här stan, som har uttryckt sig väldigt klart att våldsuttalanden finns i skrifterna. Rabbinen Borenstein i Göteborg har varit inne på samma spår i ett inlägg i Kyrkans tidning för något år sedan, att det är ärligare om religionerna medger att det finns problematiska och våldsorienterade texter och att man hanterar det problemet än att skönmåla islam. Jag skulle gärna se att man inte bara undersöker och testar uttalanden, utan praxis i bred mening. Det är ju ganska märkligt att en präst i Svenska kyrkan i Göteborg vägrar samarbeta med Säpo när det gäller frågor om terrorism. Det var för några år sedan och jag vet inte om vederbörande kanske har en annan uppfattning nu. Det är ganska märkligt att en bild som vill hedra martyrerna omedelbart åker bort från den här sidan på kyrkomötet som vi redan har talat om.

Det finns väldigt intressanta trender i islam. Det finns reformerade islam. Jag har själv haft förmånen i ungefär 20 år att umgås och ha dialog med Ahmadiyya-riktningen som har en moské i Göteborg. Den har blivit diskriminerad i sammanhang med Svenska kyrkan, Det lär ha berott på att vissa andra muslimer ansåg att de var orena, så de fick inte vara med i sammanhang där man skulle ha gemenskap med islam.

Det finns en del väldigt intressanta tänkare som är muslimer och som arbetar för en reformerad islam. Jag skulle kunna nämna flera namn här men får väl återkomma till det. Det finns reformerade riktningar som vill liberalisera islam och som säger att islam går igenom samma kris nu som kristendomen gjorde för ungefär 200 år sedan när upplysningen kom och då man började utforska bibeln historiskt-kritiskt osv.

Jag tror att den här utvecklingen inom islam är oundviklig och frågan är

JOHANNA ANDERSSON:

Fru ordförande! Jag kommer från Göteborg. Det är den stad i Europa där flest ungdomar har gått in i radikal islamism och begett sig till Syrien för att döda och själva dö med IS eller Daesh. Det talas också om att alltfler ungdomar från Fryshuset i Stockholm radikaliserats trots att Svenska kyrkan haft mångåriga satsningar i den miljön.

Vilka för Svenska kyrkan religionsdialog med lokalt och nationellt? Vilka islamistiska grupper finns med där? Det finns en rad frågor här som är viktiga och högaktuella och framför allt så behövs det en samlad bild på nationell nivå. Att en lokal nivå ska redovisa och utvärdera sin egen verksamhet blir orealistiskt. Lokal nivå har helt naturligt ett intresse av att framställa sitt eget arbete som viktigt och framgångsrikt.

Vår motion vill att man ska titta på vilka islamistiska grupper som kyrkan har haft dialog med? Om det är så att Svenska kyrkan samverkar med islamistiska och icke-demokratiska företrädare för islam, är detta mycket angeläget att omedelbart kartlägga.

Jag yrkar bifall till motion 2015:106.

EVA-MARIA MUNCK:

Fru ordförande! Jag talar för utskottet.

Sällan har väl behovet av att se och belysa religionens roll i samhället varit större i modern tid än kanske just nu. Frågan om religionsdialog och interreligiöst arbete handlar om att lära känna varandra, få kunskap om varandras trosinriktningar men det handlar också om både lokal och nationell säkerhetspolitik. Det är när vi möts över gränser som fredsbefrämjande samtal och aktiviteter kan få en grogrund. Vi befinner oss i en situation där fler och fler kommuner också vaknar och inser vikten av religionsdialog och interreligiöst arbete.

Svenska kyrkan tar uppgiften om dialog och samtal mellan religioner på stort allvar och vill verka för en konstruktiv dialog. Religionsdialogen i vår kyrka sker såväl strukturerat som kanske oorganiserat och så kommer det kanske alltid att vara. Det kommer alltid att vara brännande därför att det handlar om livet.

Utskottet har inte gått in i sak på de exemplen som motionärerna anför men motionärerna pekar på många resonemang i viktiga områden som vi absolut behöver ta tillvara och framför allt handlar det om ökad kunskap om andra religioner, där islam är den andra största religionen i Sverige. Motionärerna pekar också på svårigheten att orientera sig i den ganska snåriga djungeln med inriktningar, schatteringar och teologi som är den verklighet vi befinner oss i. Motionärerna pekar på att religionsdialog inte är lätt.

Sedan vi sågs i september har mycket hänt på det interreligiösa området som har implikationer på behandlingen av den här motionen och hur vi tar emot det i kyrkomötet. En viktig person är Peter Lööv Roos som har börjat på kyrkokansliet som konsekvens av beslutet vi tog 2014 att tillsätta en kartläggning om interreligiöst arbete. Sveriges interreligiösa råd har fått en samordnare, Elias Carlberg, som ska leda interreligiösa rådet mot stabilitet, struktur och synlighet. Det är i Sveriges interreligiösa råd där Svenska kyrkan genom Sveriges kristna råds presidium och ärkebiskopen främst bedriver religionsdialog på nationell nivå.

Utskottet anser att nationell nivåns uppgift inte är att utvärdera den religionsdialog som sker på lokal och regional nivå och finner att de resonemang som motionärerna framför inte är de mest konstruktiva för religionsdialogen och det interreligiösa arbetet, och vi vill därför avslå motion 2015:106.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Jag vill återigen påpeka att den här motionen handlar om en oberoende utredning av forskare kring Svenska kyrkans kontakter med islamister.

För några dagar sedan kom jag tillbaka från en resa i Nordafrika dit jag var inbjuden. Syftet var att med de muslimska kontakter som jag har där lära sig mer om inte minst islamismens olika riktningar i Europa. Den här kunskapen har gjort mig ännu mer säker på att det är oerhört angeläget att Svenska kyrkan som samhällsaktör utreder sina kontakter, sina samarbeten och sina dialogpartner och får en bild av det. Det handlar om ett samhällsansvar. Det är oberoende forskare som ska göra detta. Det här handlar inte om religionsdialog i någon sorts allmän mening utan om att utreda Svenska kyrkans relationer med islamister.

EVA-MARIA MUNCK (REPLIK):

Det finns många exempel på olika konferenser som görs och där vi som Svenska kyrkan också är en del och bidrar konstruktivt till den här frågan. Jag håller helt med

dig om att handlar om att få kunskap om olika inriktningar och utskottet är till hundra procent med på det, men inte på det sätt som ni föreslår i motionen.

ÄRKEBISKOP ANTJE JACKELÉN:

Fru ordförande! En reflektion över frågan: Vem är lämplig att samtala med? Det är ju den som ligger i bakgrunden här. Det låter rimligt att säga att det är viktigt att hitta rätt personer att samtala med. Men vilka är då "rätt" personer? Är det de som är så lika som vi som möjligt, som är mittfåran? Är det så att genom att vi samtalar med "fel" personer så legitimerar vi alla deras värderingar, de som de själva har och de som de representerar även om de är tvärtemot våra egna? Är det så det fungerar? Jag har haft en benägenhet att tro det, men jag är också påverkad av det samtal jag hade igår med rabbi Michael Melchior. Han kan ju knappast beskyllas för att kompromissa med sin judiskhet men han har ganska stor erfarenhet av dialog, inte minst med islam. Vi talade en del om de erfarenheter, vad är viktigt i detta, tills han sa: Viktigt är att få alla till bordet, både de med kippa, med stor hatt och utan hatt. Vi frågade om det var något som blivit fel? Jo, svarade han, det fel som jag har begått är att vi hela tiden har pratat och letat efter partner i "main stream", i mittfåran. Vi har inte brytt oss om islamisterna. Nu tror jag att han hade en något bredare definition av islamister än vad vi är vana vid i våra sammanhang, men han sa uttryckligen "de radikala grupperna", för hur ska vi kunna göra skillnad och åstadkomma någonting i riktning mot fred om vi inte pratar med de besvärliga? Hur tror vi att vi kan bedriva dialog som befrämjar fred och motverkar radikaliserings om vi i förväg begränsar vem vi får tala med? Det är inte enkelt och det går att göra misstag. En risk är att vi är naiva. Naivitet kommer vi ganska ofta åt genom kunskap och den går att förvärva, men riskerna finns där. Den som inte vågar ta risken att beröra och beröras minskar sina möjligheter att påverka.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Utan att ta tillbaka något av det som jag sa tidigare så vill jag faktiskt varmt understödja ärkebiskopen på den här punkten. Jag tycker att man ska försöka ha kontakt med alla, olika grupper. Det gäller inte bara inom islam utan det gäller överhuvudtaget när kyrkan närmar sig olika grupper som vi kanske har andra uppfattningar om. För inte så länge sedan ringdes det i kyrkklockor i Lund därför att något tiotal personer som tillhör en extrem grupp hade ett möte. Jag tycker att det är ett ganska märkligt sätt att närma sig en sådan grupp även om det har problematiska uppfattningar. Det är mycket mera effektivt att lyssna på människor som kanske ingen annan vill lyssna på. Man hör vad de säger, men det innebär inte att man anammar deras uppfattningar och inställningar, men man lyssnar på dem och får dem att känna sig tagna på allvar. Men vi ska besvara dem och motivera varför vi inte delar våldsidéer eller vad det kan vara.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Tack, ärkebiskop Antje Jackelén, för anförandet. Jag tror att vi är överens i många stycken. Rätt eller fel person osv. är inte vad den här motionen handlar om. Dessutom det här om det har varit förebyggande, vad som har hänt, hur situationen ser ut, det är ju precis det som en sådan här utredning skulle kunna visa oss. Vad är ett bra sätt att bekämpa radikaliserings och vad fungerar inte, eftersom radikaliserings de facto har ökat i vårt samhälle på olika sätt. Det vi vill ha med den här motionen är en bild av situationen. Det är för Svenska kyrkan att ta sitt ansvar, det är

ju precis det här som en sådan här utredning skulle kunna visa: vad är förebyggande, vad fungerar, hur ser det ut, vad ger de här kontakterna, vad finns det för risker och möjligheter? Det är exakt det som motionen handlar om, det är vad den här utredningen ska resultera i och att det är jätteviktigt att det är oberoende forskare med olika kompetenser som tittar utifrån på vår verksamhet och att det skapar ny kunskap. Jag tycker att det, i det läge som råder idag, är att ta sitt ansvar.

EVELINA JOHANSSON:

Fru ordförande! Jag vill lyfta ett delvis annat perspektiv i motionen, nämligen kostnadsredovisningen, ett förslag som jag välkomnar. På sidorna 14–16 i kyrkostyrelsens skrivelse 2015:1 Verksamhet och ekonomi redovisas planerna på kommande religionsdialogsverksamhet under samma rubrik som den planerade ekumeniska verksamheten. Det går i siffrorna inte att urskilja hur mycket av resurserna som läggs på ekumenik och hur mycket som läggs på religionsdialog.

När jag lyfte detta i utskottet anfördes att religionsdialoger ofta sker i ekumeniska sammanhang, t.ex. Sveriges kristna råd, vilket är riktigt, men som utskottet också påtalade finns t.ex. en handläggare på kyrkokansliet för religionsdialogfrågor och det finns också ett interreligiöst råd. Det finns uppenbarligen verksamhet som skulle kunna redovisas separat om man bara vill.

Den här sammanblandningen i verksamhetsplanen är mycket olycklig i ett pedagogiskt hänseende. Den riskerar att grumla förståelsen av vad ekumenik respektive religionsdialog är och vilka deras olika syften är. Religionsdialogens syfte är, som skrivelsen också ger till känna på olika sätt, snarast fred på jorden och stabilitet i samhället. Det är ett diakonalt syfte, som kan komma alla människor till del. Ekumeniken gör vi för att Jesus ber att hans trogna ska bli ett. Även om det vore fred på jorden, även om det inte fanns några som helst trosstridigheter skulle vi vara tvungna att arbeta för att den kristna kyrkan ska enas. Vi skulle vara tvungna att arbeta ekumeniskt och förhoppningsvis med glädje.

Det framkommer i flera sammanhang att den här förvirringen finns på flera nivåer när Svenska kyrkans företrädare på olika nivåer talar om ekumenik men menar religionsdialog eller talar om ekumenik och menar ekumenik och religionsdialog som om det vore ett samlingsbegrepp. Den här samredovisningen är därför pedagogiskt olycklig. Nationell nivå bör bidra till tydlighet kring de begrepp man använder och den verksamhet man bedriver, tydlighet och inte förvirring.

Jag yrkar bifall till motionen som utöver sina övriga lovvärda syften förhoppningsvis kan bidra till en ökad tydlighet i kostnadsredovisningen av Svenska kyrkans religionsdialogiska och ekumeniska verksamhet.

BERIT BORNECRANTZ DIAS:

Fru ordförande! Förra året la jag själv en motion om religionsdialog att starta dialogcentra runt om i landet och det tyckte man att det skulle göras lokalt. Det kanske jag kan hålla med om och jag är tacksam för det som den här motionen ledde fram till. Det hänvisas också till den som svar till Annika Borgs motion. Jag ser det så här att det är väldigt bra med en kartläggning eftersom det är ett första steg till att se var i landet som religionsdialogen kan behövas. Det behövs väldigt mycket religionsdialog, och religionsdialogen i sig själv leder fram till det svar på den fråga som Annika Borg har framfört. Man märker nämligen vem som vill ha dialog och vem som inte vill. Därur kan man dra vissa slutsatser.

Idag kan vi verkligen samarbeta med muslimer om de här frågorna. Vi hade på min arbetsplats, Interreligiösa centret i Göteborg, för några dagar sedan besök av Muhammad Fazlhashemi, som är professor i islamsk teologi. Han rekommenderade oss varmt att läsa Open letter to Baghdadi, som är ett brev från lärda teologer inom islam som väldigt hårt kritiserar IS för att det inte alls är islam. Den finns att läsa på nätet.

Jag yrkar bifall till Ekumenikutskottets betänkande.

MATTIAS KRISTENSON:

Fru ordförande! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut att avslå motion 2015:106.

Vi har pratat en del om kunskap idag och inte minst i denna debatt och jag börjar där. Det finns något som har återkommit under den här diskussionen från några av debattens deltagare och som också finns återgivet i den särskilda mening som finns i betänkandet och det är att islamismen skulle vara en inriktning inom islam. Så är det ju inte. Varför fortsätter man att beskriva det på det sättet? Jag tvivlar på att vi, som inte hemfaller oss åt kristdemokratin, skulle tycka om att kalla kristdemokratin för en inriktning inom kristendomen. Jag tvivlar också på att Angela Merkel skulle tycka om att alltid jämföras med sin partikamrat i Sverige, Ebba Busch Thor, inte minst i flyktingfrågan. Det är någonting i den här motionen som ger en dålig magkänsla. Kanske är det att man pratar om det allvarliga hot som radikaliseringen innebär och sedan drar den direkta kopplingen till de många och fantastiska samarbeten som vi har med företrädare för islam. Kanske handlar det om de här generaliseringarna och typen av förenklingar, som jag redan har talat om, som är precis de saker som vi vill undvika genom att föra den här typen av dialoger.

Om jag inte skulle stå på den här sidan utan vore muslim så funderar jag också på hur trevligt det skulle vara att föra dialog med en partner som uttrycker sig och misstänkliggör på det här sättet och genom ganska olustig retorik.

Bifall till utskottets förslag avslag på motionen.

ANNIKA BORG (REPLIK):

Jag trodde att vi genom utskottets diskussioner hade kommit förbi det där med magkänsla och misstänkliggöra varandra och utgå ifrån att vi har anständiga syften och är engagerade i det vi håller på med. Som en personlig utvikning kan jag säga till dig att jag har, för några dagar sedan i Nordafrika, fört den här typen av diskussioner med mina muslimska kontakter där. Jag trodde att vi kunde släppa det och diskutera sakfrågan. Det här är en allvarlig samhällsfråga och de exempel som finns i motionen handlar ju om det allvaret, inte om all annan verksamhet som jag och andra bedriver. Det är ju det som är syftet. Det här är en allvarligt menad motion. Jag är hemskt ledsen över din magkänsla, men jag tycker att vi kan hålla oss till sakfrågan och sluta upp att misstänkliggöra varandra. Jag utgår ifrån att alla i det här rummet är anständiga människor och att vi har goda uppsåt med det vi gör. Jag tycker att det är oerhört tråkigt, jag trodde vi hade lämnat det bakom oss i utskottet.

MATTIAS KRISTENSON (REPLIK):

Fru ordförande! Tack för att du förklarar det för mig. Jag tror att vi har ärliga uppsåt och ärliga syften men vi tycker också olika i olika frågor. Man har också ett ansvar för det man säger, vilka konsekvenser det får och hur det också kan tolkas. Inte minst visade den diskussion vi hade i det tidigare motionsärendet på hur du hade en

stor oro för hur olika formuleringar skulle tolkas av olika grupper. Exakt likadant är det i den här frågan. Om vi ska återgå till det som faktiskt finns skrivet, så läs din egen särskilda mening och fråga dig om det inte är text på papper.

KERSTIN HESSLEFORS PERSSON:

Fru ordförande! Jag har inget eget yrkande men vill säga två saker.

Det talades om manifestation och klockringning i Lund. Ja, det stämmer att det bara kom några personer för den manifestationen. Det kan man inte veta innan. Ja, det stämmer, att vi bestämde oss tillsammans med kyrkorna i Lund för klockringning. Det var ingen ringning av protest. Det var en klockringning som samlade till bön för människans värde, för fred och rättvisa.

Det andra jag vill säga är att det blir så tydligt att gränsen för samarbete sätts av våra olikheter eller, omvänt sagt, så mycket olikheter vi kan tillåta, där går gränsen för vårt samarbete.

AXEL W KARLSSON (REPLIK):

Jag tackar för den upplysningen om det här i Lund och jag pratar gärna med dig mer om detta. Det var mera ett exempel i förbigående. Jag har skrivit till Lund för att få veta lite mer men jag fick inget svar på det brevet. Vi kan fortsätta och prata mer om det sedan.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 198.